

A különleges műveleti erők helye, szerepe a hibrid hadviselés területén

Bevezetés

Az elmúlt évtizedekben az egyik legintenzívebben fejlődő hadászati, védelempolitikai, stratégiai és biztonságpolitikai területté vált az úgynevezett „nem kinetikus eljárások”, valamint a „hibrid hadviselés” alkalmazása a különféle konfliktusokban.

A reguláris és irreguláris hadviselés mellett megjelent az úgynevezett „hibrid” hadviselési forma is, amelyet sokan korunk legújabb, nagy fokú komplexitású és hatékonyságú hadviselési modelljének tartanak. A téma szakértői és a szakirodalmak több nézőpontból vizsgálják az új „jelenséget”, amelyet a stratégiai elrettentéstől a különböző hadviselési formák elegyéig azonosítják. Ebben a komplex rendszerben jelentős szerepe van a különleges műveleti erőknek, amelyek alkalmazása meghatározó elemként, illetve *erősokszorozó tényezőként* jelenik meg az aktív oldalon, de tevékenységük a hibrid fenyegetések, műveletek elleni védelem oldalán is kiemelkedő.

Jelen tanulmányomban a hibrid hadviselés jellemzőinek áttekintése mellett azt vizsgálom, hogy a különleges műveleti erők jelenleg hol és milyen feladatköröket hogyan látnak el a különböző típusú konfliktusokban, valamint milyen változások, trendek figyelhetők meg napjainkban és valószínűsíthetők a jövőben különleges műveleti erők hibrid hadviselés keretében történő alkalmazása kapcsán.

A történelmi kezdetektől minden korszakban jelen voltak társadalmi, politikai, gazdasági, kulturális, technikai és környezeti változások, amelyek jelentős befolyást gyakoroltak személyekre, csoportokra, közösségekre, szervezetekre, intézményekre, intézményrendszerekre, államokra, államszövetségekre – meghatározva azok sorsát és az emberiség történelmét. A 21. században sincs ez másként, csak a tudományos-technikai vívmányok fejlődésének köszönhetően mindezen változások jelentősen felgyorsultak a régmúlthoz képest, és az internet világában ezek a folyamatok sokszor – szinte szó szerint – a szemünk előtt zajlanak le. Ezek gyakran világméretű problémákat magukban hordozó események, amelyek a közelmúltban is lezajlottak vagy jelenleg is folyamatban vannak, és jelentős hatást gyakorolnak földünk legtöbb országára és azok lakóira, továbbá a biztonság dimenzióira, valamint a hadviselésre is.

Az elmúlt évtizedekben a reguláris és irreguláris hadviselés mellett megjelent a hibrid, amelyet sokan korunk legújabb elméleti (és gyakorlati!) hadviselési modelljének tartanak. Egységes definíciója nincs. Azonban tény, hogy a 21. században a hibrid fenyegetésekkel egyértelműen számolni kell. Véleményem szerint ezek a fenyegetések más, egyre komplexebb követelményrendszerhez való alkalmazkodást, a fejlődési irányok folyamatos értékelését, valamint a változásra való rugalmas reagálás képességét kívánják a fegyveres

és rendfenntartó erők, azon belül kiemelten a különleges műveletek szakembereitől is, mivel a különleges műveleti erők, valamint a különleges műveletek szerepe ebben az „új világban” az eddigieknél is jobban felértékelődik és nagyobb szerepet kaphat.

Ezen tanulmány első részében rövid áttekintést szeretnék nyújtani a hibrid hadviselés fogalmáról, jellemzőiről és elhatárolásáról a reguláris és irreguláris hadviselési formáktól, míg a második részben a különleges műveleti erők és különleges műveletek vonatkozásában teszem ugyanezt. A harmadik részben elhelyezem a különleges műveleti erőket és a különleges műveleteket a hibrid műveletek folyamatában és összefüggési rendszerében. Tanulmányom alapvető célja áttekinteni a különleges műveleti erők és különleges műveletek helyét, szerepét a hibrid hadviselésben, mivel azok jelentős összetevői ennek az új hadviselési iránynak, valamint jelentős szerep hárulhat rájuk a hibrid műveletek elleni tevékenység során is.

1. A hibrid hadviselés fogalma, jellemzői, összetevői

A hibrid hadviselés fogalmát többen egyértelműen Oroszországhoz és Valerij Geraszimov tábornokhoz¹ kötik, miszerint új orosz hadviselési módról van szó. Ezt a megállapítást a krími események jelentősen megerősítették, tekintettel arra, hogy Geraszimov tanulmánya a hivatkozott események előtt íródott, és maga az esemény kétségtelenül nagy figyelmet irányított rá. Ezzel párhuzamosan azt is meg kell jegyezni, hogy az elismert tábornok az új típusú fenyegetés vonatkozásában egyértelművé teszi, hogy egy ilyen jellegű fenyegetés veszélyeztetheti Oroszországot, ezért hatékonyan fel kell készülni az ellene való védekezésre.²

Továbbá Bill Nemeth alezredes³ egy 2002-es munkája használta a hibrid háború kifejezést az újszerű csecsen hadviselési módra, valamint Frank G. Hoffman⁴ alkotott definíciót a hibrid háborúra 2009-ben. Ebben alapvetően annak összetevőit írta le, lényege, hogy az a fél alkalmazza, amely képes a harc téren egy időben és rugalmasan alkalmazni a hagyományos és az irreguláris erőket.

Bár számos irányzat létezik a hibrid hadviselés kialakulásáról, eredetéről, egységes definíciója jelenleg még nem létezik. Véleményem szerint leginkább jellemzőivel lehet leírni és azok alapján lehet behatárolni, elhelyezni a hagyományos, reguláris és az irreguláris hadviselés közötti határ átfedésében. Bár azt is látni kell, hogy nem túl gyakori ezen jellemzők, illetve feltételek egy időben történő megvalósulása, legalábbis

¹ Valerij Vasziljevics Geraszimov orosz katonai vezető, hadseregtábornok. Putyin elnök 2012. november 9-én nevezte ki az Oroszországi Fegyveres Erők vezérkari főnökének, egyben a védelmi miniszter első helyettesének.

² Lásd bővebben: Somkuti Bálint: A Geraszimov-balhé, avagy miért nincs hibrid hadviselés. *Index.hu*, 2021. március 8.

³ Bill Nemeth az Amerikai Egyesült Államok Tengerészgyalogságának alezredese, aki elsősorban a hibrid hadviseléssel kapcsolatos munkáiról ismert.

⁴ Frank G. Hoffman az Amerikai Egyesült Államok Tengerészgyalogságának nyugállományú alezredese. Nyugállományba vonulását követően számos szakirányú kutató- és tanintézet munkatársa. Munkásságát többek között a hibrid hadviseléssel kapcsolatos tudományos munkák fémjelzik.

jelentős előkészítést, koordinációt és természetesen komoly erőforrásokat, háttérrel igé-nyel.

A hibrid szó eredete mind a latin, mind a görög nyelvben megtalálható, jelentése két különböző dolog elemeiből összeállított keverék, kevert, keresztezett. De jelent korcsot, felemást is, valamint öntelt, kevély, arcátlan viselkedést az istenekkel szemben. A hadviselés vonatkozásában tehát a keveredés a reguláris és irreguláris hadviselés jellemzői, módszerei és eszköztára között alakult ki, a hatékonyság érdekében, a 21. század „igényei” szerint. Megítélésem szerint az alábbi megfogalmazás érthetően ragadja meg ennek lényegét és egyértelműen tekinthető a hibrid hadviselés definíciójának.

„A hibrid hadviselés a hagyományos reguláris (lineáris, konvencionális) és az irreguláris (nem lineáris, nem konvencionális) hadviselés puha, közepes és kemény módszereinek, eljárásainak rugalmas alkalmazása abból a célból, hogy az ellenség államát, fegyveres erőit működésképtelenné, védtelenné tegyük és akaratunkat rákényszeríthessük, legfőképpen azzal a stratégiai céllal, hogy az erőszak szintje a konfliktus folyamán ne haladja meg a háborús szintet.”⁵

Koós Gábor és dr. Szternák György, a Nemzeti Közszerológati Egyetem volt oktatói *A katonai műveletek új formája. A hibrid műveletek* című tanulmányukban⁶ Alexander Bartos megfogalmazását említik, miszerint:

„A hibrid művelet magába foglalja a különböző hibrid veszélyek komplex realizálását, a hagyományos, nem szabványos tömeges erőszakot, a felforgató tevékenységet, amelyek folyamán a különféle gyakran alkalmazott technológiákat a szemben álló erőfölényben lévő fegyveres/katonai erővel szemben megtehet. Ehhez tartoznak a kibertámadások, és az energetika területén alkalmazott tevékenységek, és más cselekedetek.”⁷

A tanulmány szerint továbbá

„a hibrid műveletet meghatározhatjuk, mint korábban előkészített és az állam által operatíván megvalósított hadi- és diplomáciai tevékenységek összessége, információs jellegű művelet a stratégiai célok elérésének érdekében. Mindemellert meg kell jegyezni, hogy a hibrid művelethez nem szükséges új technikai eszközök, fegyverek, fegyverrendszerek kifejlesztése, elegendő a már rendelkezésre álló hadikészlet felhasználása.”⁸

Ahhoz, hogy a „hibrid művelet” fogalmat pontosan el tudjuk helyezni a hadviselés rendszerében, nagyon röviden tekintsük át a hagyományos és az aszimmetrikus hadviselés fogalmait, jellemzőit.

„A hagyományos műveletek szereplői államok, amelyek viszonylagos erő- és eszközgyengységekben vannak, stratégiai céljuk az ellenfél védtelenné tétele, akaratuk rákényszerítése, az ellenséges katonai erők megsemmisítése, területének elfoglalása, az ellenséges nép akaratának megtörése.

⁵ Resperger István: *A válságkezelés és a hibrid hadviselés*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2018. 21.

⁶ Koós Gábor – Szternák György: *A katonai műveletek új formái. A hibrid műveletek. Szakmai Szemle* (Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat), (2015), 1. 120–136.

⁷ Koós–Szternák (2015): i. m. 125.

⁸ Koós–Szternák (2015): i. m. 125.

A fő módszer a katonai eszközök alkalmazása, a stratégiai dimenziók közül a fő elem a katonai erő, annak alkalmazása. A fő jellegzetesség a megsemmisítés.”⁹

Ezzel szemben az aszimmetrikus hadviselés

„pontosan körvonalazott politikai célok érdekében folytatott, gyakran több szervezet ideológiai, vallási, etnikai közösségén alapuló katonai és nem katonai műveleteket, eljárásokat és módszereket alkalmazó, közvetlen és közvetett hatásokra építő és egymás hatásait felerősítő, a biztonság különböző dimenzióinak területét veszélyeztető harcmodor, főként harcászati eljárás, amellyel rákényszeríthetjük akaratunkat az ellenségre”.¹⁰

Az aszimmetrikus műveletek szemben álló felei az államok és a nem állami szereplők, ahol jelentős a különbség a rendelkezésre álló erők és eszközök tekintetében a konfliktusban érintett felek között, jellemzően az állami fél javára. Szintén markáns jellemző, hogy a kisebbik, jellemzően nem állami fél katonai győzelmet kizárólag hagyományos eszközökkel nem érhet el, ezért folyamatosan arra törekszik, hogy megakadályozza ellenfele erősségeinek érvényre juttatását. Míg a hagyományos műveletek esetében a fő jellegzetesség a megsemmisítés, addig az aszimmetrikus hadviselés esetében ez a kifárasztás, kivéreztetés. A stratégiai dimenziók tekintetében pedig a „katonai erő” helyébe az „idő” lép.

Véleményem szerint a fenti definíció vonatkozásában további gondolkodásra adhat okot a „*pontosan körvonalazott politikai célok*” megfogalmazás, hiszen már maga az elhúzódó jelleg is okozhat olyan releváns változásokat, amelyek radikálisan befolyásolhatják a politikai célokat, amelyek a műveletek folyamatában ennek megfelelően módosulhatnak. Az aszimmetria természetesen az erők, eszközök mennyiségén, minőségén és rendszerén túl jelen van módszerek, eljárások területén, amelyek egyértelműen hatást gyakorolnak a különböző műveleti és harcászati doktrínákra, koncepciókra és eljárásrendekre.

A fentiekből látható, hogy ennél a hadviselési formánál az aszimmetria számos aspektusban megjelenik, így jellemezhető:

„Dimenziói: jellege (pozitív, vagy negatív), időbeliség (rövid, illetve hosszú időtávú), szándékoltan előidézett, vagy alap aszimmetria, alacsony, vagy magas rizikó faktorú, anyagi, vagy pszichológiai jellegű.

Szintjei: katonai (harcászati, hadműveleti, hadászati), politikai stratégiai.

Formái: technológiai, szervezeti, módszer és eljárásbeli, tudati és erkölcsi (például honvédelem – megszállás).”¹¹

Visszatekintve a korábban hivatkozott hibrid hadviselés fogalomra, határoljuk el a másik két hadviselési formától. Jelentős különbség az aszimmetrikus hadviseléstől, hogy a hibrid műveleteket jellemzően az a fél alkalmazza, amelynek erő- és eszköz-

⁹ Resperger (2018): i. m. 27.

¹⁰ Resperger István: Kis háborúk nagy hatással. In Resperger István – Kiss Álmos Péter – Somkuti Bálint: *Aszimmetrikus hadviselés a modern korban*. Budapest, Zrínyi Kiadó, 2013. 23.

¹¹ Háber Péter: Az aszimmetrikus hadviselés más szempontból. *Hadtudomány*, 25. (2015), 119.

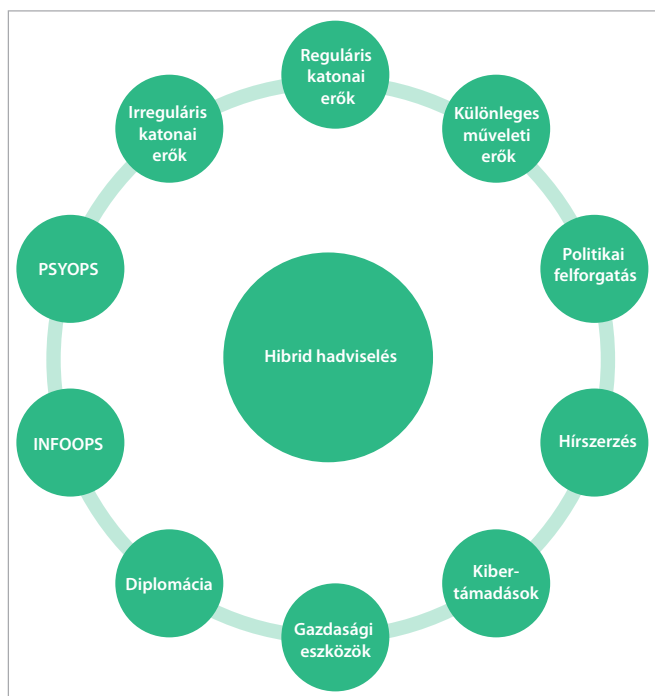
fölénye szignifikáns, ez jellemzően állam vagy államok, kiegészülve más, nem állami szereplőkkel egy másik állam ellen. Módszere a katonai erők (reguláris és irreguláris), a félkatonai, gerilla- és terrorszervezetek, valamint politikai, diplomáciai, továbbá gazdasági eszközök felváltva történő alkalmazása. Jellegzetessége a működésképtelenné tétel és a kifárasztás, szemben a hagyományos hadviselés „megsemmisítés” módszerével, azonban hordozza az aszimmetrikus műveletek „kifárasztását” mint jellemzőt. A stratégiai dimenziók közül az információ és a katonai erő dominál, azonban itt mind reguláris, mind irreguláris erőket (ideértve a támadó országhoz formálisan nem kapcsolható fegyveres csoportok, milíciák tevékenységét is) alkalmaznak. Az információ mint stratégiai dimenzió befolyásolása jellemzően nem kinetikus eszközök alkalmazásával az információs térben történik, amelyek célpontja elsősorban a civil környezet, közvetett hatást gyakorolva az ellenségre. Megítélésem szerint ez a folyamat látható azokban a műveletekben, amelyekben a bizonytalan polgári lakosság központba állítása történik (például ISAF [International Security Assistance Force, azaz Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erő], Afganisztán), és ahol a műveletek egyik fő célja ennek a közegnek a befolyásolása, megnyerése kommunikációs és más technikai eszközök igénybevételével. Lényegében ennek adnak keretet az információs műveletek, amelyek tekinthetők integráló katonai funkciónak, és amelyek meghatározó részei a lélektani műveletek.¹² Végezetül a katonai és polgári eszközök arányában, valamint a veszteségek (halott:sebesült) arányában megjelenő jelentős eltérésre hívnám fel a figyelmet, amely egyértelműen rámutat a különbségekre és a hibrid hadviselés működési mechanizmusára.

A hagyományos hadviselés során az alkalmazott katonai és polgári módszerek aránya 4:1, a veszteségek (halott:sebesült) tekintetében 1:3. Az aszimmetrikus hadviselés esetében ezek a számok a módszerek vonatkozásában 3:2, a veszteségeikében 1:6–14. A hibrid műveletekre vonatkozó arányok esetében 1:4 a polgári módszerek irányában, valamint 1:2,5–6 a veszteségek viszonyzáma.¹³

A hibrid műveletek eszközrendszerét az alábbi ábrával szeretném szemléltetni, amelyen kiemelem a különleges műveleti erők helyét, amely jelen tanulmány egyik fő témája.

¹² Rózsa Tibor: A befolyásolás művészete. *Hadtudományi Szemle*, 7. (2014), 2. alapján.

¹³ Resperger István: A hibrid hadviselési mód jellemzői korunk konfliktusaiban. *Rendőrségi Tanulmányok*, 3. (2020), 2. 104–118. alapján.

1. ábra: A hibrid hadviselés eszközrendszere (PSYOPS: Psychological Operations, lélektani hadviselés; INFOOPS: Information Operations, információs műveletek)

Forrás: a szerző szerkesztése

A hibrid hadviselés sajátosságaiból fakadóan rá jellemző fázisokkal rendelkezik. Ez nem jelenti természetesen azt, hogy az egyes részek csak és kizárólag itt jelenhetnek meg, de logikája alapján ebben a sorrendben ezt a sajátos hadviselési formát jeleníti meg.

A folyamat és az egyes fázisok áttekintéséhez a Geraszimov-modellt veszik alapul:

1. A célsország sebezhető pontjainak felmérése, rejtett ellentétek kialakítása, felerősítése.
2. Feszültség keltése a folyamatos nyomásgyakorlás megkezdésével, a célsország központi hatalmával szembeni tevékenység támogatásával.
3. A konfliktus kialakítása, amelynek célja a válságállapot kirobbantása a célsországban és környezetében.
4. A katonai műveletekre kijelölt erők elérik a készenlétet, és elfoglalják kijelölt felvonulási körzetüket.
5. A válság elmélyítése folyamatos nyomásgyakorlással (ebben a fázisban a célsország egyes területeit az ellenálló erők ellenőrzésük alá vonják).
6. A válság „megoldásának” kezdete, amely magában foglalja a meggyengített államhatalom megdöntését, a támadó fél által támogatott vezetés hatalomra juttatását.
7. A békeállapot helyreállítása, a konfliktus utáni rendezés folyamata, amikor a támadó fél számára kedvező politikai, gazdasági, katonai helyzetet megszilárdítják.

De a folyamat más elnevezésekkel is tagolható, amely felsorolás alapja szintén Oroszországhoz köthető, pontosabban Oroszország Ukrajnában lezajló hibrid háborúját jeleníti meg. Ezek a fázisok a következők:

1. Az előkészítés fázisa.
2. A politikai előkészítés fázisa.
3. A műveleti előkészítés fázisa.
4. A támadás fázisai:
 - a feszültség kirobbantása,
 - a központi hatalom kiszorítása,
 - alternatív politikai hatalom kialakítása.
5. Az elért sikerek stratégiai kihasználásának fázisai:
 - az eredmény politikai stabilizálása,
 - a terület elszakítása az anyaországtól,
 - a megtámadott ország politikai-stratégiai mozgásterének korlátozása.¹⁴

A fenti folyamat áttekintése során megállapítható, hogy a békeállapot, a minősített állapot és a háború viszonylatában a választóvonalak elmosódnak, azonban a fenyegetés, másik részről a fenyegetettség állapota folyamatosan fennáll. A folyamat során az agresszor részéről nem az ellenfél megsemmisítése a cél, hanem annak belső bomlasztása által való befolyásolása, így az akarat rákényszerítése. Magát a háborút a célország teljes háterszágára igyekszik kiterjeszteni, különböző katonai erőit politikai, gazdasági, titkosszolgálati, diplomáciai, információs, valamint technológiai eszközökkel koordináltan működtetve a legnagyobb hatáshoz elérése érdekében. Az intenzitás szintjének folyamatos emelése mellett a támadó fél részéről az állami szerepvállalás formája a rejtett formáról kevertre, majd nyíltára módosul. A politikai felforgatást különleges műveletek kísérik, majd az intervenció és a kényszerítő elrettentés is megjelenik, amelyet az elért sikerek stratégiai kiaknázása követ. Mint az a hibrid műveletek rövid áttekintéséből érzékelhető, itt a háború aspektusai lényegesen kiszélesednek, és az indirekt eszközök és módszerek bevezetése és alkalmazása válik hangsúlyossá. Tekintettel erre a bonyolult és összetett folyamatra a hatékony válaszreakció alapvetően is nehéz lesz, amit a további fenyegetések veszélyének folyamatos jelenléte tovább fokoz. Megítélésem szerint újszerűsége és hatékonysága miatt a hibrid fenyegetések jelenlétével, ezzel a hadviselési formával a 21. század további évtizedeiben érdemben számolni kell.

2. A különleges erők és különleges műveletek rövid, általános áttekintése

Mint az az előző részben látható volt, a különleges műveleti erők és a különleges műveletek kiemelt szerepe megkérdőjelezhetetlen a hibrid hadviselés teljes folyamatának, valamint egyes részeinek sikere tekintetében. Ezért nézzünk egy rövid összefoglalást erről a komponensről.

¹⁴ Rác András: Oroszország hibrid háborúja Ukrajnában. *KKI-tanulmányok*, (2014), 1. alapján.

Napjainkban a különleges műveleti erők egy speciális képességét jelentik egy ország haderejének vagy rendfenntartó erőinek.

Az *AJP-3.5 jelű szövetséges kiadvány*¹⁵ (2013, hasonlóan a 2009. évi kiadáshoz) 1. fejezete a következőképpen definiálta a különleges műveleteket:

„A különleges műveletek olyan katonai műveletek, amelyeket különlegesen kiválasztott, szervezett, kiképzett és felszerelt erők hajtanak végre olyan harcászati eljárásokat alkalmazva, amelyek nem jellemzőek a hagyományos erőkre. A különleges műveletek olyan katonai tevékenységek, amelyeket egyedileg dolgoznak ki, szerveznek meg, különlegesen kiképzett és felszerelt állomány hajt végre olyan módszerekkel, amelyek nem használatosak a hagyományos erőknél. Ezen tevékenységek a katonai műveletek minden fajtájában alkalmazhatók a hagyományos erők műveleteitől függetlenül, vagy azokkal együttműködve. Katonapolitikai szempontok megkívánhatják a rejtett vagy titkos módszerek alkalmazását és fokozott fizikai, politikai kockázat felvállalását is.”¹⁶

A definíció remekül összefoglalja a különleges műveletekre érvényes jellemzőket, megfelelő utalással az azokat végrehajtó erőkre, amelyek a 2. ábrán is áttekinthetőek.

A végrehajtó személyi állomány tekintetében	Módszerek és harcászati eljárások tekintetében	Alkalmazás tekintetében
- különlegesen kiválasztott - különlegesen kiképzett - speciálisan szervezett - speciálisan felszerelt	- egyediek - nem jellemzőek a hagyományos erőkre	- jellemzően rejtett vagy titkos módszerekkel - alkalmazhatók a katonai műveletek minden fajtájában - hagyományos erőkkal együttműködésben, illetve azoktól függetlenül - egyedileg kidolgozott és megszervezett műveletek - fokozott fizikai és politikai kockázat

2. ábra: A különleges műveletek általános jellemzői

Forrás: a szerző szerkesztése

A különleges műveletek fogalmának elemzésével, értelmezésével párhuzamban megállapíthatjuk azt a tényt is, hogy a történelem minden korai fegyveres erejének, szerveinek voltak olyan egységei, csapatai, amelyeknek kiemelkedő képességük volt mind felszerelésükben, kiképzettségükben, mind pedig – ami talán a legfontosabb – magas szintű moráljuk tekintetében. Ekkor azonban még alkalmazási elveik nem voltak igazán „különlegesek”.

Ezeket az egységeket általában eredményesen alkalmazták, aminek a legfőbb okai a speciális képességekből fakadó, a megszokottól eltérő, különleges eljárások voltak. A hadviselés történetében mindig jelen voltak magasan motivált emberek, akiket speciális

¹⁵ NATO Standardization Agency (NSA): *AJP-3.5: Allied Joint Doctrine for Special Operations* (Szövetséges Egyesített Különleges Műveleti Doktrína). 2013. december 17.

¹⁶ NATO Standardization Agency (NSA) (2013): i. m. 1.

feladatokra alkalmaztak, azon esetekben, amikor az adott korszak szabályai és szokásai szerint szervezett haderő a képességeit meghaladó, eszközeivel, eljárásaival nem megoldható feladattal szembesült. A történelem során folyamatosan jelen volt a különleges felderítés, a szabotázs, valamint az „odacsapni és elfutni” típusú feladatok.

Jelen tanulmánynak nem célja a különleges műveleti erők, speciális egységek történetének részletes áttekintése, azonban azt szükségesnek tartom kiemelni, hogy a hivatkozott eljárások mint a sikerhez vezető út elengedhetetlen elemeinek igénye kiolvasható régi korok nagy hadvezéreinek, katonáinak szakirodalmából, utalva a különleges képességek szükségességére. Amennyiben azonban áttekintjük a különleges műveletek fő jellemvonásait, megítélésem szerint beláthatjuk, hogy a tevékenység és végrehajtói számos esetben megjelennek a történelem során, valamint ezek az alakulatok, csapatok egyértelműen és határozottan tekinthetők a speciális műveleti erők elődjeinek és tevékenységük a maguk korában – több esetben akár napjainkban is – speciális műveleteknek.

Az állítás pontosabb megértése érdekében tekintsük át részletesebben a különleges műveletek lényeges jellemzőit napjainkban, amelyek jelentős része már a múltban is felismerhető volt.

- A különleges műveleti erők tevékenységének kihatása, amennyiben megfelelően alkalmazzák, hadászati és hadműveleti szinten jelentkezik.
- A különleges műveleteket általában politikailag érzékeny, bizonytalan, jellemzően ellenséges környezetben hajtják végre különböző nemzetbiztonsági, katonai vagy rendfenntartó célok érdekében.
- Gyakran politikai, gazdasági, katonai, nemzetbiztonsági, diplomáciai, információs, rendvédelmi hatásaiak lehetnek.
- A különleges műveletek rejtett és fedett (konspirációs) képességeket igényelnek, valamint az adatbázisok, információk minősített kezelését.
- A műveletek végrehajthatók önállóan vagy a hagyományos fegyveres erők, rendfenntartó erők, rendvédelmi szervek, titkosszolgálatok műveleteivel együtt, szövetségi rendszerben, közös műveletekben, helyi erők által vagy velük együttműködésben.
- A különleges műveleteknek jelentős az információigényük (felderítési, hírszerzési).
- A műveleteket adott esetben helyi erőforrások jelentősen befolyásolják.
- A különleges műveletek különböznek a hagyományos műveletektől a politikai és tényleges fizikai kockázat, a végrehajtási eljárások és technikák, azok alkalmazásának módszerei és a saját támogatástól való függetlenség képessége tekintetében.
- Lényeges, hogy a különleges műveletek nem helyettesítik, hanem kiegészítik a hagyományos műveleteket.
- A műveletek végrehajthatók közvetlenül az ellenség ellen (például közvetlen műveletek) vagy közvetett módon (például katonai segítségnyújtás).
- A műveletek és az erők hosszú távú működésének sikere az egyének és a kis alegységek, csoportok különleges képességeinek, képzettségeinek sokoldalúságán

és magas szintjén, rugalmasságán, a váratlan helyzetekhez történő gyors alkalmazkodás képességén, valamint a motiváción múlik.

- A különleges műveletek és különleges erők alkalmazásának során az elért eredmény a legtöbb esetben jóval magasabb az alkalmazott erő mértékénél.
- A siker elérésének érdekében azonban alapvető követelmény a meglepetés, a váratlanság és a nagyobb kockázati tényezők reális mérlegelésének képessége.

A felsoroltak alapján megállapítható tehát, hogy a fenti jellemzők a történelmi időkben is helytállóak voltak, legfeljebb évszázadokkal ezelőtt nem ilyenformán foglalták össze vagy jelenítették meg ezeket, mint napjaink különleges műveleti doktrínáiban. Ekkor még nem igazán fogalmazódott meg a különleges műveleti erők egységes fogalma és feladatköre sem, de ettől függetlenül jellemzőik alapján kategorizálhatók voltak a korai „különleges műveleti erők”.

Több olyan mű is született, amely megjeleníti ennek a területnek a létjogosultságát. Csak néhányat említve gondoljunk Szun-ce klasszikusára, *A háború művészetére* vagy a Jeney Lajos Mihály császári és királyi vezérőrnagy¹⁷ által írt, 1759-ben megjelent *A portyázó, avagy a kisháború sikerrel való megvívásának mestersége korunk génusza szerint* című taktikai művére. Az amerikai kontinensen ugyanebben az évben jelent meg Robert Roger őrnagy¹⁸ rangereinek állandó érvényű parancsa. A 19 pontot magában foglaló *Standing Orders* a mai napig helytálló regulája az Egyesült Államok rangereinek és elengedhetetlen ismeretanyag valamennyi különleges harcosnak.

J. F. Kennedy¹⁹ 1962-ben már így beszélt a különleges hadviselésről:

„Van egy másfajta hadviselés – intenzitását tekintve új, de eredetét tekintve ősi –, amelyet gerillák, felforgatók, felkelők, orgyilkosok vívnak; lesállások nyílt harc helyett, beszivárgás nyílt agresszió helyett, győzelem kivívása kifárasztással a nyílt háborúskodás helyett. A nyugtalanság a prédája.”²⁰

Ez a gondolat napjainkban is hatványozottan igaz. A 21. század globális kihívásai új feladatokat és lényegesen gyorsabb és hatékonyabb reakciókat várnak el a haderő és a rendvédelem szerveitől, különösen a speciális feladatok végrehajtására létrehozott, professzionális szervezetektől, egységektől. A különleges műveletek szerepe napjainkban ismét jelentősen megnőtt, és számos esetben vált meghatározóvá és egyetlen eszközzé. Minősége tehát nem elhanyagolható.

¹⁷ Jeney Lajos Mihály (franciául: Louis Michel de Jeney) (Erdély, 1723 vagy 1724 – Pécs, 1797) császári és királyi vezérőrnagy. A 18. század háborúiban idegen hadakban Európa csaknem valamennyi hadszínterét megjárt magyar katona, író, térképész. Munkájának korabeli jelentőségét német, angol fordítások és számos szakmai hivatkozás jelzi.

¹⁸ Robert Roger (Methuen, Massachusetts, 1731. november 7. – London, 1795. május 18.) brit őrnagy az amerikai gyarmati háborúk idején, a modern kori irreguláris hadviselés egyik megteremtője. Leginkább az angol telepesek indiánok és francia gyarmatosítók elleni harcában való részvétele miatt ismert.

¹⁹ John Fitzgerald Kennedy (Brookline, Massachusetts, 1917. május 29. – Dallas, Texas, 1963. november 22.) az Amerikai Egyesült Államok 35. elnöke 1961 és 1963 között, amikor is merénylet áldozata lett.

²⁰ *Special Warfare*. 1.

De nézzünk néhány gondolatot arról, hogy egyáltalán miben rejlik ennek a területnek a specialitása, mi teszi igazán különlegessé. A különleges feladatok során fokozottan jelen van a kiszámíthatatlanság, a bonyolultság, mivel a végrehajtandó feladatok, az elérendő célok rengeteg változó tényezőt rejtenek magukban, magas kockázati tényezők jelenléte mellett. Ezért az eredményesség és a hatékonyság a professzionális felkészülésen túl magas fokú rugalmasságot is igényel, amelynek kulcsa véleményem szerint maga az *egyén*. Az egyén, a különleges harcos adja a karaktert, aki képes végrehajtani a különleges feladatokat, képes érvényre juttatni a különleges műveletek alkalmazási elveit.

Tekintsük át a különleges műveleti erők feladatait, ezúttal csak felsorolás szintjén. A feladatrendszer áttekintése során látható, hogy az alap- és járulékos feladatok, valamint a kiegészítő tevékenységek széles skálát fednek le, amelyen szükség van a különleges erők képességstruktúrájára. Az is érzékelhető, hogy ezek a feladatok milyen mélységben járulhatnak hozzá a hibrid műveletek sikeréhez, de a hibrid műveletek elleni tevékenységben is jelentős szerepet játszhatnak.

Alapfeladatok:

- különleges felderítés és megfigyelés (Special Surveillance and Reconnaissance);
- közvetlen műveletek (Direct Action);
- katonai segítségnyújtás (Military Assistance), idesorolva a lázadók elleni tevékenységet (Counter Insurgency);
- a terrorizmus elleni harc katonai feladatai (Counter Terrorism, Antiterrorism).

Egyéb, járulékos feladatok:

- nem hagyományos hadviselés;
- tömegpusztító fegyverek elterjedése elleni harc;
- információs hadviselés.

Kiegészítő tevékenységek:

- koalíciós erők támogatása;
- harci kutatás-mentés;
- szervezett bűnözés elleni harc feladatai;
- drogellenes tevékenységek;
- humanitárius aknamentesítés;
- humanitárius műveletek.

Amennyiben a kiképzett és felszerelt különleges műveleti egységek rendelkezésre állnak, feladatrendszerük kidolgozott és tisztázott, mindenképpen át kell tekintenünk azokat az alapelveket, amelyek a különleges erők tevékenységét, a speciális műveleteket teljes terjedelmükben áthatják:

„*Célirányosság:* A különleges műveleti erők képességei úgy használhatóak ki leginkább, ha azokat közvetlenül a stratégiai vagy hadműveleti célok érdekében alkalmazzák.

Minden különleges műveletnek olyannak kell lennie, amely stratégiai vagy hadműveleti cél elérését támogatja/biztosítja.

Támadó jelleg: Aktív harctevékenység esetén a különleges műveletek természetszerűen támadók, mivel olyan csapásmérésre alkalmazandók, amelyek a szemben álló fél elrettentését, bénítását és megsemmisítését célozzák.

Erőkoncentráció: A különleges műveletek során a rendelkezésre álló erőket a kritikus időkben és helyen kell összpontosítani az adott cél elérése érdekében.

Erősokszorozó tényező: A különleges műveleti erők alkalmazása eredményeként – limitált erőforrásra fordítással (humán- és haditechnikai eszköz) – stratégiai-hadműveleti eredmény, illetve a hagyományos erők alkalmazásához képest jelentős, nagy pontosságú pusztítás érhető el. A helyi katonai vagy félkatonai szervezetek számára nyújtott kiképzési és tanácsadói tevékenységgel – korlátozott számú kiképző biztosításával – nagy létszámú bevethető harci erő készíthető fel viszonylag rövid idő alatt, majd ennek hatékony műveleti alkalmazását a későbbiekben is irányíthatja a különleges erők állománya.

Erők és eszközök gazdaságos alkalmazása: A különleges műveleti erők esetén meg nem engedhető, hogy erőforrásait másodlagos vagy nem hadászati-hadműveleti célok teljesítésének elérése érdekében használják fel. Az erők és eszközök indokolatlan felhasználása kritikus a különleges műveletek sikere érdekében, mivel ezen erők csak korlátozott számban állnak rendelkezésre.

Mozgékonyság: A mobilitásnak elengedhetetlenül jellemeznie kell a különleges műveletek végrehajtását annak érdekében, hogy az ellenségre mindig ott és akkor mérhessen csapást, ahol az éppen a legsebezhetőbb.

A vezetés egysége: Ahhoz, hogy a különleges művelet minden tekintetben a hadműveleti tervbe illeszkedjen, annak szerves részét képezze, valamint összhangban legyen a hagyományos erők tevékenységével, a vezetés teljes összhangja szükséges. A különleges műveleti erők vezetési rendje az aktuális műveleteknek megfelelően esetenként módosulhat a lehető leghatékonyabb együttműködés elérése érdekében.

Információ- és fizikai védelem: A különleges műveletek tervezése, koordinálása és végrehajtása magas fokú információvédelmet követel meg az ellenséges területen elszigetelten végrehajtott titkos, rejtett, fedett műveletek sikere érdekében. Ezzel együtt a különleges műveleti erőknek viszont mérlegelniük kell a rendszabályok alkalmazását az egyéb, az együttműködésben érintett hagyományos erők esetében. Ezenfelül a fizikai biztonságnak is kiemelt a jelentősége, mivel ellenséges tevékenység esetén – kis méretükből adódóan – a különleges műveletet végrehajtó erők jóval sebezhetőbbek, mint a nagyobb, hagyományos kötelékek.

Meglepés: A meglepés kulcsfontosságú a különleges műveletek sikere és a küldetést végrehajtók túlélése érdekében. A végrehajtó erőknek olyan mértékű, a műveleti szempontokat befolyásoló hatásokat kell produkálniuk, hogy a szemben álló fél ne legyen képes hatékony ellentevékenységre az adott feladat teljesítéséig. A műveletek váratlansága meglepetésszerűen kell, hogy érje a szemben álló felet, így a manőverek gyorsaságával és sebészi pontosságával tudjuk elérni a sikert a feladatok végrehajtása során.

Egyszerűség: Bár a különleges műveletek legújabb technológiájú, modern (a kor színvonalának megfelelő) haditechnikai eszközöket és kifinomult módszereket igényelhetnek, ezek alkalmazásának tervezésekor mégis az egyszerűséget és a célszerűséget kell szem előtt tartani, a rendelkezésre álló erők és eszközök hatékony kihasználása érdekében.”²¹

A fentieket összegezve megállapítható, hogy a különlegesség a sokrétű feladatrendszer végrehajtásának képességén, a különleges eljárások (azok alapelvei) alkalmazásán, a sokszor magas színvonalú és fejlettségű technika használatán, az állomány speciális válogatásán és kiképzésén, az alkalmazási elveiken, valamint ezek összefüggésein és együttes hatásán alapul – alapvetően azon a képességen, hogy a műveleti erők erő kifejtésüket

²¹ *Különleges műveleti erők alkalmazási irányelvei.* Magyar Honvédség Összhaderőnemi Parancsnokság kiadványa, 2008. I. fejezet 1.2. alfejezet.

a meghatározott időben és helyen, közvetve vagy közvetlenül, gyorsan és sebészi pontossággal tudják alkalmazni.

Tevékenységüket a katonai műveletek teljes spektrumában (békeműveletek, válsághelyzet, hadiállapot), a meghatározott célkitűzések érdekében, önállóan vagy a hagyományos erőkkel együttműködésben képesek végrehajtani.

3. A különleges műveleti erők helye, szerepe a konfliktusban

A különleges műveleti erők fő feladataikat, valamint vonatkozó járulékos feladataikat és kiegészítő tevékenységeiket – csakúgy, mint a katonai műveletek vonatkozásában – a hibrid műveletek teljes spektrumában is képesek végrehajtani hadászati, hadműveleti és harcászati szinten. A katonai vezetés abban az esetben alkalmazza a különleges műveleti alegységeket a hibrid hadviselés során, ha hagyományos erőkkel a feladat nem megoldható, valamint ha a végrehajtandó feladat a speciális műveleti erők feladatrendszérébe illeszkedik.

A különleges műveleti feladatok dinamikus rendszert alkotnak, mivel folyamatosan követik a politikai, katonapolitikai változásokat. Ennek megfelelően a nemzeti biztonságpolitika, a katonai stratégiák, de akár a társadalmi struktúrában végbemenő változás, továbbá a technológiai fejlődés is markáns hatást gyakorolhat a különleges műveleti erők feladatrendszerére, valamint annak végrehajtására, alkalmazási elveire. Ez a *rugalmasság*, amely véleményem szerint ezen erőkkel és műveletekkel szemben alapkövetelmény, különösen ideális a hibrid műveletek végrehajtása során, mivel azok komplex rendszere, dinamizmusa szintén igényli ezt a képességet.

A különleges műveleti alegységeket elsősorban a tevékenységüket jellemző sebészi pontosság miatt alkalmazzák, ami azt jelenti, hogy a műveleteket kisebb erőkkel, célirányosan hajtják végre. Így a felfedés lehetősége lényegesen kisebb, mint hagyományos erők alkalmazása esetén, mivel a rejtett/fedett működés képessége szint és követelmény, ezzel együtt azonban képesek azonos vagy nagyobb mértékű hatás elérésére, mint más erők, eszközök, módszerek.

Ezen komplex műveletek sikere a rejtett/fedett működésen, a dinamikán, a meglepetésen, az agresszivitáson és a koordináció tökéletes összhangján és időzítésén múlik.

1. táblázat: A különleges műveleti erők feladatai a hibrid műveletek folyamatában

Időszak	Események és elérendő cél	Különleges műveleti erők feladatai alkalmazásuk során
Előkészítés	Stratégiai előkészítés: előkészíteni a konfliktus kialakítását és kiszélesítését; felmérni a célország gyenge pontjait	Különleges felderítés
Politikai előkészítés	A célország területén kialakítani olyan kedvező feltételeket, amelyekkel az ország politikai és stratégiai vezetése meggyengíthető; a központi hatalommal szembeni elégedetlenség szítása	Különleges felderítés Nem hagyományos hadviselés/szabotázs, INFOOPS, PSYOPS

Időszak	Események és elérendő cél	Különleges műveleti erők feladatai alkalmazásuk során
Műveleti előkészítés	A célszázzal szembeni politikai és gazdasági nyomásgyakorlás; a korábban kialakított rejtett pozíciók mozgósítása	Különleges felderítés Nem hagyományos hadviselés/szabotázs, helyi felkelőerők támogatása, INFOOPS, PSYOPS
Támadás I.	A feszültség kirobbantása; a célszázg kormányra elleni támadásokkal és saját KM erőkkel behatolni a térségbe és területeket megszerezni; provokációk; szabotázs; a média szerepének felhasználása	Különleges felderítés Közvetlen műveletek Nem hagyományos hadviselés/szabotázs, helyi felkelőerők támogatása, INFOOPS, PSYOPS
Támadás II.	A célszázgban a központi hatalom kiszorítása; stratégiai jelentőségű pontok elfoglalása; kormányerők megbénítása; nemzetközi közvélemény befolyásolása	Különleges felderítés Közvetlen műveletek Nem hagyományos hadviselés/szabotázs, helyi felkelőerők támogatása, INFOOPS, PSYOPS
Támadás III.	Alternatív politikai hatalom kialakítása, támogatása; a katonai ellenlépések blokkolása; a kialakított hatalmi viszonyok megszilárdítása; a nemzetközi közvélemény befolyásolása	Különleges felderítés Közvetlen műveletek Nem hagyományos hadviselés/szabotázs, helyi felkelőerők támogatása, INFOOPS, PSYOPS
Az elért sikerek stratégiai kihasználása I.	Az elért eredmények politikai stabilizálása, jogi megalapozása; a nemzetközi közvélemény befolyásolása	Nem hagyományos hadviselés/a kormányellenes erők támogatása, INFOOPS, PSYOPS
Az elért sikerek stratégiai kihasználása II.	Az elfoglalt területek annektálása; vagy a támadó reguláris katonai erővel „békefenntartás” vagy „válságkezelés” címén történő bevonulása; ezáltal a terület katonai és közigazgatási megszállása	„Katonai segítségnyújtás” (helyi felkelőerők részére) Nem hagyományos hadviselés/ INFOOPS, PSYOPS
Az elért sikerek stratégiai kihasználása III.	A célszázg politikai, stratégiai mozgásterének korlátozása	„Katonai segítségnyújtás” (helyi felkelőerők részére) Nem hagyományos hadviselés/ INFOOPS, PSYOPS

Forrás: Rácz (2014): i. m. alapján a szerző szerkesztése

Amint a fenti táblázatban látható, a különleges műveleti erők széles körű feladatrendszerét hatékonyan alkalmazható a hibrid hadviselés minden fázisában. Tekintsük át ezeket a feladatokat tételesen!²²

A *különleges felderítés* a különleges műveleti erők egyik műveleti alapfeladata, amely során önállóan vagy (helyi) ellenálló erőkkel, egyéb helyi erőkkel hajtják végre felderítő, megfigyelő tevékenységüket. Ennek célja, hogy az ellenség (potenciális ellenség) tevékenységéről, szándékáról, erejéről, mozgásáról, pozícióiról információkat szerezzen, továbbá a már rendelkezésre álló információkat ellenőrizze, azokat megerősítse vagy elvesse. (Ide vonatkozhat az atom-, vegyi és biológiai helyzetről való felderítési adatok megszerzése, továbbá az adott terület meteorológiai, geológiai, hidrológiai felderítése, elemzése, értékelése is.)

²² A *Különleges műveleti erők alkalmazási irányelvei* (Magyar Honvédség Összhaderőnemi Parancsnokság kiadványa, 2008) vonatkozó fejezetei, alfejezetei alapján.

A felderítési adatok harcászati, hadműveleti és stratégiai szintűek, amelyek politikai döntésekre is hatást gyakorolhatnak. Ezeket az alegységeket a különleges felderítés végrehajtása során jellemzően a hadászati, hadműveleti fontosságú információk megszerzése érdekében, a harcászati felderítést végrehajtó technikai eszközök hatótávolságánál mélyebben alkalmazzák. Általánosságban megállapítható, hogy a különleges műveleti erők tevékenysége stratégiai szintű, kis intenzitású konfliktusok esetében hadműveleti szintű információk szerzésére irányul.

Nagy előnye, hogy olyan valós idejű adatokat képes szolgáltatni, amelyek emberi értékeléssel és következtetéssel is kiegészülnek (ellentétben a technikai felderítéssel). További előnye, hogy a különleges műveleti katonák képesek beépített területen a polgári lakosság közé vegyülve, oda beépülve huzamosabb időn keresztül végrehajtani felderítési és megfigyelési feladataikat.

A közvetlen műveletek alapvetően rövid időtartamú rajtaütések, valamint olyan, egyéb korlátozott kiterjedésű támadó műveletek, amelyek általános célja megsemmisíteni, megrognálni a meghatározott ellenséges célpontokat, valamint megsemmisíteni, elfogni, meg- vagy visszaszerezni meghatározott személyeket, eszközöket, objektumokat.

Ezek a rövid időtartamú, korlátozott célú műveletek az alábbi szakaszokat foglalják magukban:

- a különleges műveleti alegységek behatolása az ellenséges területre;
- a kijelölt célpont(ok) megtámadása;
- tervezett kivonás (azonban adott körülmények fennállása esetén alkalmazhatják a hosszú időtartamú hátrahagyás műveletét).

A közvetlen műveletek alapvetően négy nagy csoportra oszthatók:

- kritikus fontosságú célpontok megtámadása;
- összeköttetési, utánpótlási vonalak, valamint célrendszerek zavarása, megbénítása;
- meghatározott (saját vagy ellenséges) személyek, valamint eszközök meg- vagy visszaszerzése, kimenekítése;
- különböző felderítő rendszerek, továbbá az információs hadviselés eszközeinek telepítése, kihelyezése.

Tekintettel arra, hogy ezen feladatok végrehajtása a hadászati vagy hadműveleti célok hatékony és teljes körű megvalósítása céljából jellegénél fogva általában kívül esik a saját erők hagyományos fegyverrendszereinek és manővereinek alkalmazási távolságán, ezek a feladatok speciális kijuttatási módot, továbbá különleges feladat-végrehajtási képességet igényelnek.

A helyi felkelő-, ellenálló erők támogatása nem a klasszikus katonai segítségnyújtás feladatkörébe tartozik, kérdéskörünkben alapvetően a nem hagyományos hadviselés eszközének tekintendő, azonban egy hibrid művelet során kritikus fontosságú tényező, ahol hatványozottan érvényesül a különleges műveleti erők „erősokszorozó tényezője”, a befektetett erők, eszközök többszörösre növekedett hatása, amellyel nagyban gyorsítható a válság eskalációja, hogy az mielőbb elérje tetőfokát. Ebben a folyamatban

különösen aktívan jelenhet meg a különleges erők tevékenysége, speciális gondolkodásmódja, leleményessége, aminek óriási jelentősége lesz a kezdeményezés megragadása és megtartása szempontjából.

Fokozottan érvényesül a katonai erő rejtett/fedett alkalmazásának igénye is, amely megnöveli az aszimmetrikus, indirekt módszerek hangsúlyosságát, a félkatonai és irreguláris erők szerepének fontosságát, mivel a hagyományos erők csak a konfliktus későbbi szakaszaiban jelennek meg, sokszor „válságkezelő, békefenntartó erőként”.

Az alkalmazott aszimmetrikus módszerek a *felforgató tevékenység*, a *szabotázs*, a *terrorátadások* jellegzetes módszerei, a hozzájuk tartozó eszköztárral, amelynek célja a széles körű lélektani hatás elérése, a konkrét fizikai pusztításon, károkozáson túl.

Tekintettel arra, hogy a hibrid hadviselési mód az ellenség megsemmisítése helyett annak működésképtelenné tételére törekszik, a célszág belső bomlasztása, az ellenség befolyásolása által kiemelt a jelentősége. A különleges erők alkalmazása mellett megjelenik az *információs hadviselés*, amely a hibrid műveletek minden időszakában folytatható, és amelyben a különleges erőknek kiemelt szerepe lesz.

Ezeknek a műveleteknek kettős a célja. Egyfelől a saját információs rendszer védelme, másfelől az ellenség hasonló rendszereinek, egyes elemeinek megsemmisítése, blokkolása vagy megbénítása. A különleges műveleti alegységek ennek érdekében képesek:

- megsemmisíteni, megromlítani az ellenség információs infrastruktúráját nehezen megközelíthető területen;
- a megtévesztési műveletek sikere érdekében diverziós támadások végrehajtására önállóan vagy más erőkkel együttműködve;
- az ellenség információs hadviselési létesítményein, eszközein célfelderítés és célmegjelölés végrehajtására;
- lélektani műveletekről történő visszacsatolásra, elemzésre;
- saját információs műveletek eredményeiről történő tájékoztatásra;
- a saját erő elektronikai harceszközeinek, a felderítő- és figyelőrendszer részeinek, elemeinek telepítésére, felügyeletére.

Végül, de nem utolsósorban a *lélektani műveletek* területén kiemelt jelentőséggel működhetnek a különleges műveleti erők specialistái. Alapvetően tevékenységükkel direkt vagy indirekt módon előidézett hatásról van szó, amelynek célja a szemben álló fél emberi tényezői (katonai és polgári személyek) morális instabilitásának előidézése, ennek az állapotnak az erősítése, fenntartása. Ezen a területen is kiemelten fontos az időzítés és a célirányosság.

Összegzés

A fenti gondolatsor mentén talán jól érzékelhető, hogy a különleges műveleti egységek, alegységek alkalmazása a hibrid műveletek során jellegüknél, feladatkörükénél és alkalmazási elveiknél fogva elengedhetetlen a siker érdekében. Mivel ezek az erők rugalmas alkalmazkodási képességükönél fogva képesek a rövid reakcióidők, a folyamatos változás

által megkövetelt helyzetértékelések és a megfelelő eljárások és módozatok kiválasztása és végrehajtása komplex rendszerének hatékonyan megfelelni, jól illeszkednek a hibrid hadviselés követelményrendszerébe. Véleményem szerint a különleges műveleti erők azért is lényeges és nélkülözhetetlen elemei a hibrid műveleteknek, mivel önmaguk is rendelkeznek egyfajta rugalmas, „hibrid” jelleggel, hiszen széles spektrumon, önállóan vagy együttműködésben, rendkívül célorientáltan képesek működni. Alkalmazásuk az új hadviselési mód eszköz- és módszerkomplexumának kemény (*hard*) és közepes (*medium*) szintjébe sorolható. Tekintettel az általam már sokat említett hatékonyságukra vélhetően sokáig aktív részesei lesznek a jövő konfliktusainak és hadviselési módjainak.

Tanulmányom zárósoraiban néhány sorban szeretnék utalni arra a szerepre, amely a különleges műveleti erőkre hárulhat a hibrid műveletek elleni tevékenység során. Ezekben a stratégiákban, rendszerekben – amelyek kialakítása, működtetése és fenntartása napjainkban több mint indokolt és szükségszerű – kiemelten szükséges a fentiekben már említett speciális gondolkodásmód és professzionális szakmai ismeret, amely a különlegesekre jellemző. Ezen képesség, tudás- és ismeretanyag, amely az irreguláris hadviselés résztvevőinek – így a potenciális támadó félnek is – a harcmodorára és gondolkodásmódjára vonatkozik, elengedhetetlen eleme annak, hogy szükség esetén velük szemben hatékony ellentevékenységet kezdeményezhessünk és folytathassunk saját védelmünk érdekében.

Felhasznált irodalom

- Háber Péter: Az aszimmetrikus hadviselés más szempontból. *Hadtudomány*, 25. (2015), 119–128. Online: http://mhtt.eu/hadtudomany/2015/2015_elektronikus/12_HABER_PETER.pdf
- Koós Gábor – Szternák György: A katonai műveletek új formái. A hibrid műveletek. *Szakmai Szemle* (Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat), (2015), 1. 120–136.
- Különleges műveleti erők alkalmazási irányelvei*. (H. n.), Magyar Honvédség Összhaderőnemi Parancsnokság kiadványa, 2008.
- NATO Standardization Agency (NSA): *AJP-3.5: Allied Joint Doctrine for Special Operations (Szövetséges Egyesített Különleges Műveleti Doktrína)*. 2013. december 17.
- Rácz András: Oroszország hibrid háborúja Ukrajnában. *KKI-tanulmányok*, (2014), 1. Online: www.academia.edu/8833545
- Resperger István: A hibrid hadviselési mód jellemzői korunk konfliktusaiban. *Rendőrségi Tanulmányok*, 3. (2020), 2. 104–118. Online: <https://archive.bm-tt.hu/rtt/assets/letolt/rt/202002a/resperger.pdf>
- Resperger István: Kis háborúk nagy hatással. In Resperger István – Kiss Álmos Péter – Somkuti Bálint: *Aszimmetrikus hadviselés a modern korban. Kis háborúk nagy hatással*. Budapest, Zrínyi Kiadó, 2013.
- Resperger István: *A válságkezelés és a hibrid hadviselés*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2018.
- Rózsa Tibor: A befolyásolás művészete. *Hadtudományi Szemle*, 7. (2014), 2.
- Somkuti Bálint: A Geraszimov-balhé, avagy miért nincs hibrid hadviselés. *Index.hu*, 2021. március 8. Online: <https://index.hu/kulfold/2021/03/08/nato-geraszimov-oroszorszag-hibrid-haboru-propaganda/>

Ajánlott irodalom

- Ágh Attila: *Konfliktusok, háborúk*. Budapest, Zrínyi Kiadó, 1989.
- Bodoróczy János: A különleges erők történetének áttekintése. *Hadtudományi Szemle*, 6. (2013), 4. 1–10. Online: http://real.mtak.hu/12752/1/2013_4_hm_bodoroczy.pdf
- Galeotti, Mark: The „Gerasimov Doctrine” and Russian Non-Linear War. *Moscow's Shadows*, 2014. július 6. Online: <https://inmoscowsshadows.wordpress.com/2014/07/06/the-gerasimov-doctrine-and-russian-non-linear-war/>
- Jórárt Krisztián: A hibrid hadviselés és a jövő háborúja. *Honvédségi Szemle*, 148. (2020), 1. 5–19. Online: <https://doi.org/10.35926/HSZ.2020.1>.
- Köszegvári Tibor: *Diverzió*. Budapest, Zrínyi Kiadó, 1984.
- Magyar Honvédség Különleges Műveleti Doktrína*. (H. n.), Honvédelmi Minisztérium, Honvéd Vezérkar kiadványa, 2006.
- Porkoláb Imre: Hibrid hadviselés: új hadviselési forma, vagy régi ismerős? *Hadtudomány*, 25. (2015), 3–4. 36–48.
- Simicskó István: A hibrid hadviselés előzményei és aktualitásai. *Hadtudomány*, 27. (2017), 3–4. 3–16. Online: <https://doi.org/10.17047/HADTUD.2017.27.3-4.3>
- Somodi Zoltán – Kiss Álmós Péter: A hibrid hadviselés fogalmának értelmezése a nemzetközi szakirodalomban. *Honvédségi Szemle*, 147. (2019), 6. 22–28. Online: <http://doi.org/10.35926/HSZ.2019.6.2>.
- Tomolya János: A Geraszimov-cikk katonapolitikai háttere. *Hadtudomány*, 29. (2019), 1–2. 74–83. Online: <http://doi.org/10.17047/HADTUD.2019.29.1-2.74>